
УДК 342.951

Г. В. ДЖАГУПОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

заступник начальника

навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки

Харківського національного університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКАМИ ДЕРЖАВТОІНСПЕКЦІЇ

Досліджено питання забезпечення громадської безпеки, запобігання вчиненню злочинів і правопорушень під час виконання працівниками Державтоінспекції своїх службових обов'язків. Доведено, що примусовий вплив здійснюється для підтримання громадського порядку, суспільної дисципліни, забезпечення і охорони законності, для спрямування окремих громадян на додержання норм у суспільстві.

Міліція України протягом останнього часу перебуває в процесі інтенсивних перетворень, спрямованих на приведення її у відповідність до вимог до правоохоронних органів сучасної європейської держави. Сьогодні МВС України вживаються організаційні та практичні заходи з метою належного забезпечення громадського порядку та безпеки громадян, зокрема в рамках підготовки органів внутрішніх справ до проведення фінальної частини чемпіонату Євро-2012 з футболу. Тому дуже актуальним стає питання встановлення нормальних правових відносин між представниками правоохоронних органів та громадськістю.

Проте, як точно відзначається у пресі, жодна міліцейська служба не перебуває під такою пильною увагою громадськості, як Державна автомобільна інспекція (далі – ДАІ). Останнім часом водії і з приводу, і без обурюються поведінкою інспекторів, а деякі – спеціально

роз'їжджають у пошуках вартових доріг, аби спровокувати їх, а відео викласти в Інтернеті. Окрім того, всесвітня павутина аж кишить різними форумами, де автомобілістів-новачків навчають, як слід спілкуватися з інспекторами. Сутність «уроків» зводиться до «корисної» настанови: мовляв, чим нахабніше поводитимешся, тим більше шансів, що «даішник» махне на тебе рукою і відпустить. При цьому, звісно, ніхто не хоче уявити себе на місці володаря свистка і жезла, який за будь-якої погоди керує вуличним рухом та ще й змушений постійно вислуховувати на свою адресу закиди, звинувачення й хамство [1].

Отже, метою статті є розкриття авторської позиції щодо забезпечення порядку та громадської безпеки, запобігання вчиненню злочинів і правопорушень під час виконання працівниками ДАІ своїх обов'язків. Новизна роботи полягає в аналізі питань, пов'язаних із врегулюванням

ситуації, що виникла сьогодні між інспекторами ДАІ та учасниками дорожнього руху, коли хамство з боку водіїв стало звичкою. Крім того, ми розглянемо деякі питання адміністративної відповідальності за порушення Правил дорожнього руху (далі – ПДР).

Нові критерії державотворення, пріоритет прав людини в суспільному житті, розвиток демократичних засад потребують подальшого підвищення правосвідомості громадян, виховання в кожного почуття громадського обов'язку, дисципліни й організованості. Додержання правил співжиття в правовій державі здійснюється свідомо і добровільно, оскільки право втілює в собі волю народу, його норми є загальнообов'язковими, спираються на підтримку держави і громадської думки [2, с. 20].

Підкреслимо, що, забезпечуючи безпеку дорожнього руху, міліція застосовує у більшості випадків засоби переконання як первинні, провідні і найбільш ефективні в її адміністративній діяльності. Вони становлять систему заходів виховного і заохочувального характеру, спрямованих на формування в учасників дорожнього руху (тобто практично у всіх громадян) звички добровільно виконувати вимоги правових норм, що діють у цій сфері [3, с. 77–80].

Проте дотримання встановлених правил, на жаль, ще не стало звичайним правилом поведінки для всіх членів суспільства. Особливо це стосується водіїв, що порушують встановлений правопорядок, чинне законодавство.

Зрозуміло, в наш час автоінспектори відчують дуже неповажне ставлення до себе. Адже нині практично кожен водій вважає за правило сперечатися з державтоінспектором, тобто представником влади, тим паче коли відчуває свою провину та знає, що того, хто стає на захист володарів свистка і жезла, одразу піддають громадському осуду. Сьогодні модно провокувати працівників ДАІ і робити собі на цьому славу. Крім того, збільшилась кількість випадків, коли громадяни відкрито порушують закон, чим скоюють адміністративні правопорушення або злочини. Наведемо декілька прикладів. Влітку в Миколаєві син директора квітового ринку побився з інспекторами, залучивши до цього ще й своїх родичів. У Запоріжжі гість із Росії під час суперечки з правоохоронцем відкусив йому пальця. У Маріуполі розлючені пасажери маршрутки з кулаками напали на інспекторів, які зупинили водія і таким чином «заважали» їм їхати у справах. 24-річна нетвереза власниця «Порше Каєн» під час перевірки документів в Одесі

побилася з інспекторами ДАІ. У Криму четверо невідомих здійснили напад на наряд ДПС. У результаті побиття два працівники Державтоінспекції потрапили до шпиталю [1].

Як це не дивно, та працівники ДАІ для водіїв почасти є об'єктом для знущань, бо вони знають: якщо представник влади «зірветься», дискредитує себе, його звільнять. Певно, проблему буде вирішено, коли люди знатимуть, що за свідомі протиправні дії доведеться відповідати відповідно до закону і працівник ДАІ буде діяти відповідно до закону.

За цих умов держава змушена поряд із засобами переконання застосовувати і засоби примусу до осіб, що вчиняють правопорушення. Щодо правоохоронної діяльності міліції, то найчастіше для виконання покладених на неї завдань та функцій вона використовує примус, урегульований нормами адміністративного права, тобто адміністративний примус. Отже, адміністративний примус є не тільки одним із основних методів адміністративної діяльності міліції, але й важливим засобом здійснення нею правоохоронної функції в цілому.

Серед заходів адміністративного примусу, в тому числі і тих, що застосовуються міліцією, найбільш численними є заходи припинення. Головне призначення цих заходів полягає в тому, щоб вчасно відреагувати на ті чи інші антигромадські діяння, припинити протиправну поведінку і тим самим не допустити настання її шкідливих наслідків. Отже, найперше, що характеризує заходи адміністративного припинення, – це здійснення впливу на певну протиправну ситуацію [2, с. 119].

Під час аналізу перерахованих вище випадків протиправної поведінки виникає істотне питання: чому наші інспектори не можуть припинити напад? Адвокати вважають, що працівники міліції просто бояться застосовувати зброю навіть тоді, коли це виправдано, тому що в результаті їх же можуть звинуватити. На сьогодні це дуже актуальне питання. Відзначимо, що відповідно до ст. 15-1 Закону України «Про міліцію» [4] працівник міліції має право оголити вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, яка склалася, можуть виникнути підстави для її застосування. При затриманні злочинців чи правопорушників або осіб, яких працівник міліції запідозрив у скоєнні злочинів чи правопорушень, а також при перевірці документів у підозрілих осіб працівник міліції може привести у готовність вогнепальну зброю, що є попередженням про можливість її застосування.

Закон також стверджує, що спроба особи, яку затримує працівник міліції із вогнепальною зброєю в руках, наблизитись до нього, скоротивши при цьому визначену ним відстань, чи доторкнутись до зброї дають працівникові міліції право застосувати вогнепальну зброю. Підкреслимо, що спочатку витягнути пістолет, а потім попросити у водія документи, заборонено.

Особливо слід зазначити, що до найсерйозніших протиправних ситуацій належать випадки керування транспортними засобами у стані сп'яніння. Державою не забороняється споживання алкоголю, наркотиків та інших речовин для виникнення стану сп'яніння, однак держава забороняє керування транспортними засобами у будь-якому стані сп'яніння. Цей стан негативно впливає на водія. Для суспільства головною небезпекою таких проступків є дві обставини: 1) можливість створення аварійної обстановки унаслідок сп'яніння; 2) невизначеність оцінки обставин та прийняття рішення щодо впливу на органи керування транспортним засобом з метою уникнення аварійної ситуації, створеної самим водієм чи іншими учасниками руху [5, с. 8].

Причини вживання цих речовин мають неоднорідний характер і пов'язані як із соціальним статусом особи, так і із задоволенням потреб на підтримку традицій, але неминуче виникає як мінімум два конфлікти: внутрішній та зовнішній. Перший із них – це зіткнення потреб у вживанні алкогольних напоїв (наркотиків) та у пересуванні, пов'язаному з керуванням транспортним засобом. Другий – це спірні питання, що виникають у ході здійснення працівниками Державтоінспекції правозастосовних функцій, коли керована сторона адміністративно-правових відносин з якої-небудь причини вважає застосовані до неї дії правоохоронців незаконними. Як не пригадати слова видатного мислителя ХХ ст. П. Сорокіна: «Варто тільки вступити в спілкування двом чи більшої кількості осіб, з яких кожна розуміє за своїм розрядом належну, а відповідно і рекомендовану і заборонену поведінку, і конфлікт чи боротьба між ними будуть неминучими» [6, с. 140].

Нагадаємо, що минуло понад два роки після того, як автошляхи отримали оновлений закон «Про дорожній рух». Українцям цей час запам'ятався введенням жорстких штрафних санкцій до порушників ПДР, епопеєю із приладом «Візир», звітами про небачене збагачення державної скарбниці за рахунок автоматичного розсилання «листів щастя» й багато ще чим. Керівництво Державтоінспекції наразі намага-

ється виправити помилки попередників – зокрема поновлено роботу «Кобри», – але і від здобутків відмовлятися не збирається. У міністерстві відповідально заявляють: позитивна динаміка статистики ДТП останніх років (кількість загиблих в аваріях 2007 р. становила 9481, а торік – 4682, тобто удвічі менше) підтверджує правильність обраної стратегії і важливий вплив саме такого чинника, як високі штрафи [7].

Зараз ст. 130 КУпАП, що регламентує відповідальність за управління транспортним засобом у нетверезому стані, передбачає найбільш жорсткі санкції. Так, водіїв, які скоїли подібне правопорушення вперше, чекає штраф 2550–3400 грн, або 40–50 годин суспільних робіт, або позбавлення права керування транспортними засобами на строк до двох років, або 7–10 діб адміністративного арешту.

Як свідчить статистика рішень судів щодо даної статті, штрафи застосовуються приблизно в 40 % випадків (як правило, їх розмір становить 2550 грн; у 25 % випадків застосовуються громадські роботи (частіше всього 40 годин); тільки приблизно в 10 % випадків водія чекає позбавлення прав на термін від трьох місяців до одного року. Зазвичай громадські роботи призначають студентам, пенсіонерам та безробітним, а позбавлення – тим, хто не з'явився до суду або може відхилитися від сплати штрафу чи громадських робіт. До цієї категорії, зокрема, відносять осіб, що не мають постійного місця мешкання, іноземців та осіб без громадянства. Крім того, приблизно у 20 % випадків протокол оформлюється неправильно, і суд повертає його на доопрацювання. І нарешті близько 57 % справ закриваються після закінчення терміну давності, що становить три місяці з дня учинення правопорушення [8].

Ми погоджуємося з думкою, висловленою в науковій літературі та пресі: нині в Україні явний «перебір» із критикою на адресу Державтоінспекції, хоча деякі факти мають підставу. Багато водіїв не знають Правил дорожнього руху, а якщо і знають, то не дотримуються їх. Є й такі, які спеціально порушують ПДР і навіть спілкуються з цією метою в інтернеті чи влаштовують нічні перегони та дріфт-шоу. З іншого боку, вражає те, як «правильно» українці спроможні їздити за кордоном, але чомусь не можуть так поводитися на батьківщині. Власне, високі штрафи не навчать культурі на дорозі. Почасти інциденти провокує дорожня обстановка. Потрібно серйозно взятися за доопрацювання законів, які регулюють життя

на автошляху, а не тільки загострювати увагу на підвищенні штрафів. Слід згадати пропозиції щодо створення єдиного закону, наприклад Дорожнього кодексу, який чітко регулював би всі аспекти дорожнього руху, про що говорилося ще 10 років тому [7].

Таким чином, підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про те, що питання застосування заходів, спрямованих на забезпечення безпеки дорожнього руху, потребує подальшого удосконалення як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Список використаної літератури

1. Інспектор ДАІ: представник влади чи об'єкт для хамства? // Іменем Закону. – 2011. – 18 лют.
2. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції (поняття, види та організаційно-правові питання реалізації) : монографія / А. Т. Комзюк. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – 336 с.
3. Салманова О. Ю. Переконання як засіб забезпечення міліцією безпеки дорожнього руху / О. Ю. Салманова // Право і Безпека. – 2002. – № 3. – С. 77–80.
4. Про міліцію : закон України від 20 груд. 1990 р. № 565–ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
5. Доненко В. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з керуванням транспортними засобами особами, які перебувають у стані сп'яніння : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. В. Доненко. – К., 2001. – 20 с.
6. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин ; общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов ; пер. с англ. – М. : Политиздат, 1993. – 543 с.
7. Штраф – санкція наслідку, а не причини // Моменти. – 2011. – 28 січ.
8. Не пил за рулём? Докажи инспектору // Автомир. – 2011. – 14 февр.

Надійшла до редколегії 18.02.2011

ДЖАГУПОВ Г. В. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РАБОТНИКАМИ ГОСАВТОИНСПЕКЦИИ

Исследованы вопросы обеспечения общественной безопасности, предупреждения совершения преступлений и правонарушений во время выполнения работниками Госавтоинспекции своих служебных обязанностей. Доказано, что принудительное воздействие осуществляется для поддержания общественного порядка, общественной дисциплины, обеспечения и охраны законности, для ориентирования отдельных граждан на поддержание норм в обществе.

DZHAGUPOV G. MODERN STATE OF PROVIDING OF PUBLIC SAFETY BY SHE PERSONNEL WORKERS OF STATE AUTOINSPECTION

In-process question of providing of public safety, prevention of committing a crime and offences during implementation of the duties by she personnel workers of state Autoinspection and. It is well-proven that the forced influence is carried out for maintenance of public peace, public discipline, providing and guard of legality, for sending of separate citizens to inhibition of norms in society.